

Sidas arbete mot trafficking i Europa
– så bekämpas den

Vi låter oss inte bli lurade!

Väst lockar. Tonårsflickorna i Kuziai i Litauen har siktat inställt mot att jobba i väst. Tack vare en Sidafinansierad kampanj i skolorna i de baltiska länderna är de medvetna om riskerna att bli utsatta för människohandel – trafficking.

Vi står inte maktlösa m

Vi får inte tro att vi står maktlösa inför människohandeln. Vi måste bemöta den aggressivt och gemensamt genom preventiva åtgärder och ett starkt agerande från polis och åklagarväsende.

Det säger Fredric Larsson som, med Kiev som bas, arbetar för Internationella Migrationsorganisationen, IOM, för att förebygga människohandel i Ukraina, Moldavien och Vitryssland, och hjälpa offer som återvänt till sina hemländer. IOM arbetar, med stöd från Sida.

Handel med människor är ett komplext problem där kvinnor, män och barn reduceras till varor på en internationell marknad. Människohandlarna knyter kontakter på barer, diskotek eller marknader i mindre städer. Många av dem som nappar har kanske både högre utbildning och jobb, men de vill

ändå prova på ett annat liv med bättre lön. Kvinnor får ofta arbete på restauranger – men många utnyttjas också som sexslavar.

– I Ukraina är det äldsta offret för människohandeln 63 år, det yngsta bara tre. Barnen sätter man ut för att tigga, berättar Fredric Larsson, chef för IOM i Ukraina.

Turkiet, Ryssland, och Polen toppar listan över transit- och destinationsländerna. Men på listan finns också Japan, Nigeria, Libyen och Sverige.

En ökande andel av offren är män. De utgör mer än tjugo procent av offren i både Vitryssland och Ukraina. Männerna hamnar oftast i hårt jordbruksarbete och på byggen.

Enbart i Moldavien, Ukraina och Vitryssland har IOM hjälpt mer än 5 500 traffickingoffer att komma tillbaka till en dräglig tillvaro. Det kräver en mycket omfattande behandling. En kvinna, som varit inlåst som sexslav och blivit utsatt för misshandel och våldtäkt, undernäring och sjukdomar, behöver professionell psykologisk och medicinsk behandling för att bli en hel människa igen. Ibland behöver hela familjen stöd. IOM ordnar sommarläger för barn till

Trafficking måste bekämpas över gränserna. Det går om vi vill, säger Fredric Larsson, samordnare för traffickingfrågor inom IOM, den internationella migrationsorganisationen i Kiev, Ukraina.

Ukraina modell för arbetet mot trafficking

Vi har byggt en stark grund för att effektivt kunna göra något åt trafficking i regionen, säger Fredric Larsson, om IOM:s Sidafinansierade verksamhet mot människohandel i Ukraina.

– Det viktigaste är att fortsätta arbeta för en effektiv kriminalisering av människohandel och ett effektivt åklagarsystem som producerar fler fällande domar, konstaterar han. Den bästa informationsinsatsen är när folk genom media får veta att en brottsling dömts till åtta år för människohandel. Det ger en stark signal om att samhället inte accepterar trafficking. Och det händer hela tiden nu i Ukraina.

Ukraina har arbetat mot trafficking längre än andra länder i östra Europa och har kommit väldigt långt. Myndigheter och organisationer har idag en mognad som märks i allt som görs.

Om man ser kampen mot trafficking som ett hus så har Ukraina

byggt grunden och väggarna. Det betyder en hög medvetenhet hos myndigheterna och befolkningen generellt. Det betyder att polis och domstolar arbetar effektivt. Och det betyder ett effektivt nätverk av organisationer och institutioner som tar emot och hjälper offer för trafficking att normalisera sina liv.

– Vi tror inte att människohandeln från Ukraina ökar längre och om några år räknar vi med en tydlig minskning, säger Fredric Larsson.

Sidastödet till IOM:s verksamhet fortsätter i tre år. Under den tiden ska det som byggts upp finslipas, "taket" på huset ska byggas. Det betyder att bygga upp spetskompetens, att successivt överlämna IOM:s verksamhet till lokala organisationer och att stärka domstolsväsendet ytterligare.

mot trafficking!

Stoppa slaveriet! En affisch som används av organisationen IOM i Ukraina.

traffickingoffer och barn som själva utnyttjats.

En liten men växande grupp offer vågar nu vittna mot sina förövare i rätten med stöd från IOM och alltför människohandlare blir fällda för sina brott. Fredric Larsson är mycket glad åt att ett universitet i Vitryssland varje år utbildar 15 studenter till åklagare och advokater med trafficking som specialinriktning.

– Om vi verkligen vill göra något åt problemet, så kan vi det, säger han. Vi måste gemensamt visa att vi inte accepterar slaveri i dagens Europa och att vi inte kapitulerar inför organiserad brottslighet. Men detta kräver ett aktivt engagemang på alla nivåer – politiskt, praktiskt och juridiskt.

Gunnel Bergström, frilansjournalist

**"Han räddade min mamma".
Ett barn i Ukraina har ritat
en bild på en polis som
arbetar mot trafficking.**

FYRA MILJONER OFFER VARJE ÅR

Internationell människohandel, ofta kallad trafficking, är ett växande problem i Europa. Människohandeln har ökat lavinartat från det gamla Östeuropa, på grund av kollapsade juridiska system, ökad korruption, organiserad brottslighet och irreguljär arbetskraftsrörlighet efter upplösningen av Sovjetunionen, framför allt mot Väst, Ryssland, Balkan och Turkiet.

Människohandel bedrivs i olika syften. Förutom prostitution eller andra former av sexuell exploatering, kan människohandlarnas offer utsättas för "tvångsarbete, slaveri eller slaveriliknande sedvänjor, trälldom eller organhandel" (ur FN:s människorättsprotokoll).

I många länder i det tidigare Sovjetunionen är de sociala och ekonomiska problemen stora och många unga människor (de flesta välutbildade och med arbete) drömmer om ett jobb utomlands för att tjäna snabba pengar. De blir lätta offer för människohandlare.

FN uppskattar att upp till fyra miljoner kvinnor och barn världen över är offer för människohandel varje år. Enligt IOM – en organisation som med stöd av Sida arbetar mot människohandel – säljs minst en halv miljon kvinnor till lokala prostitutionsmarknader i Europa varje år. Eftersom handeln med män, kvinnor och barn ofta organiseras av brottsnätverk och långt ifrån alla offer för människohandel rapporterar att de utsatts för trafficking, är exakta siffror svåra att få fram. Sannolikt finns det höga mörkertal och mycket tyder på att ökningen har varit dramatisk de senaste åren.

Enligt svenska polisen kommer mellan 200 och 500 kvinnor varje år till Sverige som offer för kvinnohandel, de flesta från det forna Sovjetunionen (inklusive Baltikum) och Östeuropa. Människohandlare och hallickar skickar också kvinnor till svenska gränsstäder, byar och campingplatser där de utnyttjas sexuellt innan de skickas tillbaka.

Ättio medlemsländer i FN antog år 2000 i Palermo ett protokoll om att förebygga, bekämpa och bestraffa handel med människor, särskilt kvinnor och barn. Därmed har man ett rättsligt bindande instrument som definierar människohandel. Protokollet stadgar att offren ska skyddas och stödjas med full respekt för deras mänskliga rättigheter och att staterna ska samarbeta i kampen mot trafficking. Det är det som är grunden för Sidas stöd till insatser mot trafficking.

**"Du säljs som
en docka". En affisch
som bidrog till att öka medvetenheten
mot människohandel i
de baltiska länderna.**

Ingen tvekan. För litauiska Evelina, Karolina, Indre och Ausra är det självklart att åka västerut för att söka jobb. De är medvetna om farorna med trafficking men de har lärt sig i skolan hur man ska skydda sig.

Farorna lurar i det n

Väst lockar unga i "Liljaland".

Europa – det betyder nya möjligheter men också nya risker, säger lärarinnan Violeta Lauventiene, när hon börjar sin lektion för klass 11 i skolan i Kuziai, en by mitt i Litauen. Det är Europadagen 2006 och lektionen ska handla om riskerna med att resa utomlands för att jobba, en högaktuell fråga för eleverna. När lärarinnan ber dem som planerar att åka utomlands efter skolan att räcka upp handen gör alla det, utom en.

Alla i klassen verkar ha syskon, gran- nar eller vänner som arbetar utom- lands. Möjligheterna har ökat kraftigt i och med att Litauen gick med i EU för två år sedan. Framför allt är det Storbritannien och Irland som lockar men även Spanien. Alla känner till de två killarna i avgångsklassen som för några veckor sedan hoppade av skolan för att plocka apelsiner i Spanien.

Så börjar lektionen om människo- handel, enligt den handbok som rom skickat ut till alla skolor i de baltiska länderna. Lärarinnan delar in elev- erna i grupper och de får svara på frågan: vad är trafficking? Trafficking är falska annonser i tidningarna, svar- rar en grupp. Handel med unga flick- or som tvingas prostituera sig, säger en annan. Att sälja någon och beröva henne alla rättigheter, anser en tredje. Medvetenheten är hög, frukten av att skolorna tagit trafficking på allvar. Se- dan ska de diskutera riskerna för poj- kar och flickor – är de olika? Alla lutar sig in mot gruppen och börjar visa. En grupp ritat en igelkott där taggarna blir de olika riskerna: prostitution, på- tvingade äktenskap, tvångsarbete för att betala en påhittad skuld o.s.v.

Efter lektionen sitter jag kvar med en av grupperna. Nästa sommar, när de slutat skolan, vill alla fyra flickorna åka utomlands för att jobba.

– Här finns inga jobb och lönerna är jättelåga jämfört med vad man tjänar i England, säger Evelina.

– Mina bröder jobbar i en fabrik i

England, säger Karolina. De ska hjälpa mig att få jobb.

– Jag är inte rädd, jag känner folk som jobbar där, säger Indre. Jag ska åka med goda vänner som jag litar på.

– Jag vet vad jag ska tänka på, säger Ausra: Aldrig lämna ifrån mig doku- ment. Hålla kontakt med mina föräldrar

Alla vill till väst. När klass 11 i byn Kuziai i Litauen får frågan vilka som tänker resa utomlands för att arbeta efter skolan, räcker alla upp handen, utom en, men han blir utskrädd.

nya Europa

hela tiden och se till att jag har pengar till hemresan.

Efter skolan slut vandrar de iväg längs bygatan i solskenet; snygga, självsäkra, moderiktigt klädda. Med siktet inställt mot livet i väst. Framtiden lockar, full av möjligheter. Farorna vill de inte se. Men tack vare den lektion de fått är de bättre förberedda än de som åkt tidigare.

”Vår erfarenhet visar att man kan lura alla till allt” konstaterar Audra Sipaviciene från IOM i Baltikum

”Idag behöver inte Lilja begå självmord”

3 000 kvinnor och barn från de baltiska länderna säljs som sexslavar varje år, hälften av dem från Litauen.

– Situationen är egentligen fortfarande som den skildras i Lilja 4-ever, säger Audra Sipaviciene, som är chef för IOM i Baltikum. Den stora skillnaden är att det finns fler organisationer som hjälper offren och ger råd. Idag skulle inte Lilja behövt begå självmord.

IOM arbetar med hela kedjan i sexslavhandeln. De driver kampanjer, samarbetar med myndigheter och hjälper dem som kommer tillbaka.

– Vi tar emot dem och hjälper dem att bygga upp ett normalt liv, berättar Audra. Vi hör deras historier och de är ofattbara.

Metoderna för rekrytering ändras hela tiden. Ofta är flickorna inte äldre än 16–17 år. Det kan börja med att deras ”pojkvänner” tar dem till restaurang och bjuder flott. Efter en vecka frågar han om hon vill sticka till England och tjäna pengar. Någon kommer att möta dem. Väl framme hamnar de direkt på ett massageinstitut eller en bar. Först får de höra att de kan välja sina kunder men i praktiken tvingas de att ta vem som helst. Om de protes-

terar tvingas de ta emot upp till 20 kunder per natt.

IOM har utbildat gränspersonal och sett till att det finns information vid gränser och flygplatser om vad ungdomar ska tänka på när de reser utomlands, till exempel hur man skiljer en äkta arbetsförmedling från en falsk.

Nyligen genomförde IOM en simulerad övning för att testa hur lättlurade litauiska ungdomar är. Man satte in en annons i tidningen om ett uttagningsläger för arbete utomlands. Massor med ungdomar anmälde sig och 20 stycken togs ut. De samlades i Vilnius och sedan skulle de ge sig av med buss till ”lägret”. Några skådespelare användes som ”ledare”. Inom några timmar hade alla 20 blivit avlurade sina pass. De hade dessutom lurats att lämna sitt bagage i bussen för att ta sig till fots till lägret mitt i natten. Efteråt kunde deltagarna inte fatta hur de kunde bli så lurade. ”Det var som en dröm”, sade en av dem.

– Det visar att man kan lura alla till allt, konstaterar Audra.

Sida har stött IOM:s arbete mot trafficking i Baltikum i fem år. Nu arbetar IOM för att regeringen ska stödja det fortsatta arbetet

Det går aldrig att hoppa av

Rita försöker varna en 17-åring som vill till England.

Rita Augutiene är socialarbetare för organisationen Vaika Namas – Barnens hus – i Vilnius (en samarbetsorganisation till IOM). Just nu är hon djupt engagerad i en 17-årig flicka som är på väg till England. Mamman har hört av sig för att få hjälp. Hon har hittat pengar hos dottern och sett sms-meddelanden om möten med kunder. Flickan går fortfarande i skolan men skolkar mycket och Rita vet att hon dansar på en nattklubb. Rita har stått i ständig kontakt med henne de senaste dygnet.

– Jag berättar för henne om alla exempel jag känner till där flickor blivit

sexslavar, säger hon. Jag försöker få henne att tänka efter innan hon ger sig av. Jag ger henne kontakter och tips om hur hon ska bete sig för att undvika problem. Men hon ser inte riskerna utan säger att hennes väninnor redan är i England och att det går bra för dem.

Rita väntar oroligt på att flickan ska ringa.

– Vi har bara några månader på oss att hjälpa henne, säger hon. I augusti blir hon 18 och då kan inget hindra henne från att åka.

Litauiska flickor blir lätta byten, säger Rita. De får inte lära sig att fatta egna beslut eller ta vara på

Enkelt? Jobb? Utomlands? Risken är att du blir grundlurad eller som det heter på lettisk och litauisk slang "får spagetti i öronen".

Kamp mot klockan. Socialarbetaren Rita Augutiene har tre månader på sig att försöka påverka en 17-årig flicka att inte åka till England, där hon löper stor risk att hamna i sexslavhandel.

sig själva. Samtidigt lockas de av tidningar och tv att köpa modekläder. Medierna skapar ideal som kräver pengar.

En undersökning nyligen visade att litauiska ungdomar har en positiv inställning till prostitution. Flickorna ser prostitution som något som de kan tjäna pengar på och kontrollera själva. Men inget kan vara mera fel.

Rita har i många år arbetat med att ta emot kvinnor som befriat sig från sexslaveriet och fått hjälp att ta sig tillbaka till Litauen.

– De fick aldrig vid något tillfälle möjlighet att säga "stopp, jag vill inte fortsätta", berättar Rita. De fick besked om att de var skyldiga 5 000 euro (för resan och andra småsaker) och om de inte arbetade in pengarna så skulle deras familjer drabbas.

Miljoner ungdomar varnas via TV

Under 2006 kommer miljontals ungdomar i östra Europa att nås av budskap på musikkanalen MTV som varnar för riskerna att hamna i människohandlarnas klor. Sida samarbetar i projektet Exit med den internationella musikkanalen MTV för att ta fram ett antal kampanjfilmer som ska sändas i länder som Rumänien, Moldavien, Ukraina, Ryssland och på Balkan. Filmerna visas också över hela MTV:s utbud i Europa och erbjuds dessutom till andra tv-kanaler för att öka spridningen.

Kampanjfilmerna ska produceras lokalt. Man har vänt sig till konst- och filmskolor och lokala organisationer i respektive land för att utveckla budskap som passar i den specifika regionen.

– Genom MTV får vi en unik möjlighet att nå ut till ungdomar som annars

är svåra att nå, säger Peeter Kaaman på Sida, som håller i samarbetet med stiftelsen MTV Europe.

Den aktuella kampanjen löper under hela 2006 och genom den hoppas man även att nå till besökare på fotbolls-VM och göra dem medvetna om trafficking.

– Vi vet att stora sportevenemang drar till sig prostitution och därmed ökar också människohandeln, säger Peeter Kaaman. Där-

Sex miljoner unga människor i östra Europa hoppas Sida och MTV ska nås av budskapet i den kampanj mot trafficking som löper under 2006. I kampanjen ingår kortfilmer, tv-inslag och popgalor.

för gör vi även inslag om människosyn och jämställdhet riktade till unga män som besöker fotbolls-VM.

Från mardröm till framtidstro – offer blir företagare

I den ukrainska staden Vinnitsa håller gendecentret kurser i småföretagande för människor som fallit offer för människohandel. På centret hänger planscher som visar vad kurserna handlar om – självförtroende, ekonomi, juridik, affärsidéer och att inte ta emot mutor.

Deltagarna får efter kursen ett visst ekonomiskt stöd för att starta företag. En konstnär har börjat lay-outa visitkort, en kvinna har fått en stickmaskin och en annan kvinna har kunnat skaffa bättre tvättmaskin och strykjärn för att öppna tvätteri hemma.

Läraren Oleg Litvak är en av dem som gått kursen och fått hjälp med ett litet startkapital. Idag äger han en kopieringskiosk.

– Jag blev lockad att jobba på ett byggföretag i Ryssland, berättar Oleg. Men när vi kom fram tog de våra pass och vägrade att betala lön

Nystart. Oleg Litvak var slav på ett bygge. Han har fått hjälp att öppna en egen kopieringskiosk i sitt hemland Ukraina.

under flera månader. De låste in oss och slog oss och när vi till sist släpp-

tes fria, blev vi utkörda ur landet.

Gunnel Bergström, frilansjournalist

Lilja – en väckarklocka

Innan den svenska filmen Lilja 4-ever lyste upp filmduken i Pristina i Kosovo hälsades publiken välkommen med några ord från filmens regissör, Lucas Moodysson, som uppmanade publiken att ta konsekvenserna av sin reaktion på filmen. I salongen satt personer med inflytande över kvinnors situation i Kosovo.

– Alla som vi bjudit in var där, från rektorer till representanter för regeringen, FN-organen och den lokala och internationella polisen, säger Camilla Goldbeck-Löwe, som arbetade för Sida i Kosovo när filmen visades.

Många i biosalongen blev djupt rörda. En programledare från en lokal tv-station blev så inspirerad att hon några dagar senare sände en debatt om trafficking.

Visningen i Kosovo var en del av den turné runt Balkan som Lilja 4-ever har gjort med finansiering från

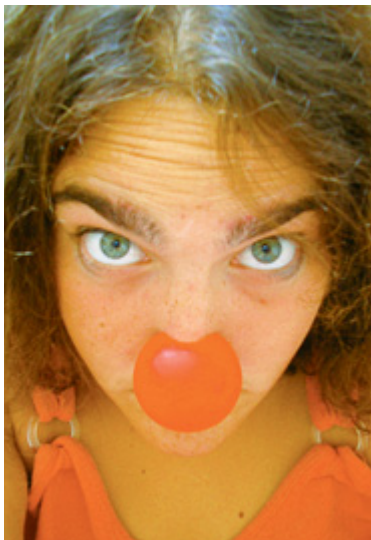
Sida. Tillsammans med den svenska organisationen Kvinnoforum och lokala organisationer användes filmen för att öka medvetenheten om sexhandel på Balkan.

Filmen bidrog till det trendbrott som har ägt rum i inställningen till

sexslavhandeln i Kosovo. Från att tidigare ha sagt att ”detta rör inte oss, det är ett internationellt problem”, finns det nu en större medvetenhet om att det kan gälla grannen, släktingen eller vännen.

FOTO: TERRE DES HOMMES

Stopp för trafficking. En clown underhåller barn i Albanien som löper risk för trafficking.

Kampen fortsätter

Den här broschyren handlar inte om trafficking. Den handlar om att bekämpa trafficking. Den handlar om det engagerade arbete som bedrivs på många fronter för att minska riskerna för att unga flickor utsätts för det mest förnedrande som kan drabba en människa: att bli slav och sexuellt utnyttjad och dessutom ofta misshandlad.

Debatten i samband med fotbolls-VM har lyft fram sexslavhandeln i Europa men få vet att Sverige, bl.a. genom Sida, stöder en lång rad insatser för att förhindra trafficking, bland annat i länderna i östra Europa och på Balkan.

Det är det vi vill visa. Vi står inte maktlösa. Kampen mot sexslavhandeln fortsätter, även efter fotbolls-VM.

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besöksadress: Sveavägen 20
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-20 88 64
sida@sida.se, www.sida.se